

Δημήτρης Καλτσώνης

Η ετεροδικία και το πλέγμα της επικυριαρχίας των ΗΠΑ

Η πρόσφατη ψήφιση του νέου νόμου για την ετεροδικία του στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού των ΗΠΑ στην Ελλάδα αποτέλεσε μία ακόμη ψηφίδα στο νομοθετικό οικοδόμημα των τελευταίων ετών, που καθιστά πιο έντονη, σε σχέση με το παρελθόν, την επικυριαρχία των ΗΠΑ στη χώρα μας. Η ουσία του νόμου βρίσκεται στο ότι οι αμερικανικές δυνάμεις που εδρεύουν στην Ελλάδα δεν θα δικάζονται από ελληνικά δικαστήρια, αλλά από αμερικανικά, με ό,τι συνέπειες έχει αυτό.

Ο νόμος ψηφίστηκε από την κυβερνητική πλειοψηφία και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Στην ψήφιση του σχεδίου νόμου αντέδρασαν, με σφοδρότητα ή πιο ήπια, τα κόμματα της ελάσσονος αντιπολίτευσης, αλλά και βουλευτές και πρώην υπουργοί του κυβερνώντος κόμματος και της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Ο νόμος αυτός κύρωσε τη «Συνολική τεχνική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ». Ο ίδιος ο τίτλος της συμφωνίας είναι παραπλανητικός, αφού δεν ρυθμίζει τεχνικά ζητήματα, αλλά σοβαρά νομικοπολιτικά θέματα, που άπτονται της εθνικής κυριαρχίας και των ζωτικών συμφερόντων του ελληνικού λαού.

Το πρώτο που πρέπει να σημειωθεί είναι πως ο νόμος δεν αφορά μόνο το στρατιωτικό προσωπικό των ΗΠΑ στην Ελλάδα και το πολιτικό προσωπικό που το συνοδεύει, όπως ίσχυε με τη μέχρι τώρα συμφω-

νία, τη λεγόμενη NATO SOFA 1951. Με το νέο νόμο, στα άρθρα 1 και 2 της συμφωνίας, η κατηγορία των αφορούμενων προσώπων διευρύνεται σημαντικά. Περιλαμβάνει επιπλέον και εξαστώμενα πρόσωπα που προσλαμβάνονται από τις ΗΠΑ για την ευημερία, το ηθικό ή την εκπαίδευση της στρατιωτικής δύναμης, καθώς και όσους εργάζονται στα σχετικά καταστήματα τροφοδοσίας, ψυχαγωγικά κέντρα κ.λπ. Διευρύνεται επίσης κατά πολύ, σε σχέση με τη συμφωνία του 1951, ο οικογενειακός κύκλος των προσώπων που σχετίζονται με τη στρατιωτική δύναμη των ΗΠΑ και που υπάγονται πλέον στις ευνοϊκές ρυθμίσεις του νόμου. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να σημειωθούν τα εξής:

Α. Το άρθρο 3 της συμφωνίας θέτει κυριολεκτικά σε κίνδυνο την ασφάλεια της χώρας μας, καθώς εξαιρεί όλες τις παραπάνω κατηγορίες προσώπων από το καθεστώς καταγραφής και ελέγχου αλλοδαπών και δεν απαιτεί θέωση εισόδου και εξόδου από τη χώρα. Πρόκειται για ρύθμιση που είναι περισσότερο ευνοϊκή για την αμερικανική πλευρά σε σχέση με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις του 1951 και του 1990 (συμφωνία για βάσεις των ΗΠΑ στο έδαφος της Ελλάδας). Είναι εννόητο πως η ρύθμιση αυτή εξασφαλίζει την ασυδοσία των στρατιωτικών, αστυνομικών και μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ, καθώς η χώρα μας δεν

θα είναι σε θέση να γνωρίζει ποιος, πότε και τι εισέρχεται στο έδαφός της.

Β. Τα άρθρα 4 και 5 της συμφωνίας εξασφαλίζουν ότι, στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, η ποινική δικαιοδοσία για αξιόποινες πράξεις των εν λόγω προσώπων, που θα έχουν τελεσθεί στο έδαφος της χώρας μας, θα ανήκει στις δικαστικές και διοικητικές αρχές των ΗΠΑ και όχι της Ελλάδας. Οι ελληνικές αρχές είναι υποχρεωμένες «να εξετάζουν ταχέως και συμπληρώως» (!) την παραίτησή τους από την άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας. Η ρύθμιση αυτή βέβαια υπήρχε στη συμφωνία του 1990 για τις βάσεις, όπως και στην αντίστοιχη συμφωνία του 1983. Τότε, όμως, προβλεπόταν ρητή παραίτηση των ελληνικών αρχών από την ποινική δικαιοδοσία και, αν αυτή δεν υπήρχε, δεν εφαρμοζόταν η ετεροδικία. Με τη νέα συμφωνία, η παραίτηση των ελληνικών αρχών από την ποινική δικαιοδοσία τους θεωρείται κατ' αρχήν παρασχεθείσα.

Γ. Το άρθρο 6 διασφαλίζει ότι, ακόμη και αν μέλος του στρατιωτικού ή πολιτικού προσωπικού των ΗΠΑ υπαχθεί –κατ' εξαίρεση– στην ποινική δικαιοδοσία των ελληνικών αρχών, αποκλείεται ωστόσο να υποβληθεί στο μέτρο της προσωρινής κράτησης.

Δ. Με το άρθρο 9 η χώρα μας αναλαμβάνει με νομικά δεσμευτικό τρόπο να καταβάλει τη μέγιστη προσπάθεια για να επιτύχει την ασφάλεια των στρατιωτικών δυνάμεων (και των συναφών πολιτικών προσώπων) των ΗΠΑ στην Ελλάδα.

• Επιπλέον, η συμφωνία παρέχει απαλλαγή από την πληρωμή φόρων για μισθούς που λαμβάνουν τα πρόσωπα αυτά, καθώς και απαλλαγή από διάφορους δασμούς. Επίσης, τα πρόσωπα αυτά, στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, δεν μπορούν να υποβληθούν σε υποχρέωση καταβολής αστικής αποζημίωσης.

Πλέγμα εξάρτησης

Η παραπάνω συμφωνία δεν αποτελεί μεμονωμένο φαινόμενο. Αντίθετα, το πλέγμα της υποταγής στις ΗΠΑ εκσυγχρονίζεται και ενισχύεται με συστηματικό τρόπο τα τελευταία χρόνια, τόσο σε νομοθετικό και θεσμικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό με τις ωμές παρεμβάσεις του εκάστοτε πρέσβη των ΗΠΑ στα ζητήματα τρομοκρατίας κ.λπ.¹

Χαρακτηριστική είναι η υπογραφή του μνημονίου αστυνομικής συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και στις ΗΠΑ το 2000, το οποίο η κυβέρνηση απέφυγε να φέρει προς κύρωση στη Βουλή, για να αποσοβήσει τις αντιδράσεις.

Η σημασία του συνίσταται στο ότι, με την υπογραφή του, έγινε ένα ακόμη μεγάλο βήμα για την επέκταση και τη νομιμοποίηση της παρουσίας και της δράσης πρακτόρων των αμερικανικών υπηρεσιών ασφαλείας στο έδαφος της χώρας μας. Το άρθρο 2 προβλέπει ακριβώς την πραγματοποίηση κοινών ερευνών στο έδαφος της μιας από τις συμβαλλόμενες χώρες. Και βέβαια είναι αστείο να φανταστεί κανείς ότι το άρθρο αυτό διατυπώθηκε γιατί πρόκειται να υπάρξουν αστυνομικές έρευνες της Ελλάδας στο έδαφος των ΗΠΑ.

Εξαιρετική σημασία έχει, επίσης, η Σύμβαση δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των ΗΠΑ. Η σύμβαση αυτή έγινε νόμος του ελληνικού κράτους με το ν. 2804/2000. Η σύμβαση παραχωρεί σημαντικά κυριαρχικά δικαιώματα στις αρμόδιες αρχές των ΗΠΑ. Ήδη με το άρθρο 1 παρέχει τη δυνατότητα στις ΗΠΑ να αποκτούν μέσω της δικαστικής συνδρομής πρόσβαση σε αρχεία (ακόμη και απόρρητα, άρθρο 9), όχι μόνο για τη δίωξη κάποιου εγκλήματος, αλλά ακόμη και για την πρόληψη. Η τόσο ευρεία έννοια

της πρόληψης επιτρέπει στην πραγματικότητα στις ΗΠΑ να ελεγκτούν απεριόριστα το φάσμα των δραστηριοτήτων τους.

Ακόμη, στη σύμβαση δεν προβλέπεται το δικαίωμα να αρνηθεί ένα κράτος να παράσχει δικαστική συνδρομή αν η εκτέλεσή της θίγει την κυριαρχία ή τη δημόσια τάξη της χώρας. Αντίθετα, στις συμβάσεις δικαστικής συνδρομής της Ελλάδας με άλλα κράτη υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη. Επιπλέον, η χώρα μας είναι υποχρεωμένη (άρθρο 1 παρ. 3) να παρέχει όλες τις διευκολύνσεις που ορίζονται ως δικαστική συνδρομή ακόμη και για πράξεις που θεωρούνται νόμιμες με βάση το δικαίό μας αλλά θεωρούνται, όμως, παράνομες και εγκληματικές από τις ΗΠΑ. Παράλληλα, μπορούν εκπρόσωποι των αρχών των ΗΠΑ να εξετάζουν στο έδαφος της χώρας μας πρόσωπο που δίνει κατάθεση ή που παρέχει αποδεικτικά στοιχεία (άρθρο 8 παρ. 3). Πρόκειται για πρωτοφανή διάταξη που δεν συναντάται σε άλλες συμβάσεις δικαστικής συνδρομής και που αποτελεί μνημείο εθνικής υποτέλειας έναντι των ΗΠΑ.

Ανάλογη της ετεροδικίας είναι η «Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Ανώτατου Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης για τους Ειδικούς όρους που θα διέπουν την εγκατάσταση και λειτουργία στρατηγείων στην Ελληνική Επικράτεια». Η συμφωνία αυτή, που αποτελεί ήδη νόμο, προβλέπει, για παράδειγμα, στο άρθρο 6 ότι οι ΝΑΤΟϊκοί αξιωματικοί των στρατηγείων έχουν ασυλία από σύλληψη ή κράτηση και «ασυλία από δικαστική δικαιοδοσία σχετικά με λέξεις που θα ειπωθούν και πράξεις που θα τελεστούν [...], περιλαμβανομένων και των λέξεων που θα γραφούν απ' αυτούς με την επίσημη ιδιότητά τους και εντός του αντικειμένου της εξουσίας τους».

Ενίσχυση της εξάρτησης

Είναι λοιπόν φανερό ότι το καθεστώς εξάρτησης ισχυροποιείται, οι εξουσίες των αμερικανικών δυνάμεων στο έδαφος της χώρας μας, αλλά και άλλων χωρών, ενισχύονται μέσα από αυτό το πλέγμα νομοθετικών και άλλων μέτρων. Αυτό τελικά συμβαίνει γιατί στο διεθνή συσχετισμό δυνάμεων, που προέκυψε μετά τις ανατροπές του 1989-1990, οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους στο ΝΑΤΟ προωθούν την πλήρη ασυδοσία του μονοπωλιακού κεφαλαίου και τις επεμβάσεις στο εσωτερικό των κρατών, τον καθορισμό της ζωής των λαών, την καταλήστευσή τους με μεθόδους αποικιοκρατικές, υπονομεύοντας, ανάμεσα στα άλλα, το διεθνές δίκαιο όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και υπό την επίδραση των αποτελεσμάτων του, τις στοιχειώδεις δημοκρατικές δομές και τις λαϊκές ελευθερίες που έχουν κατακτήσει οι λαοί με σκληρούς αγώνες². «Η νέα τάξη πραγμάτων», λοιπόν, έχει ανάγκη από ένα νέο, πιο αντιδραστικό, πλαίσιο λειτουργίας.

Η δήλωση του προέδρου Μπους, που απευθυνόταν προς τους φίλους των ΗΠΑ, ότι «αν δεν έχετε αληθινά στην καρδιά σας τις αξίες που εμείς θεωρούμε ακριβές, τότε και εσείς είστε στη λίστα μας, υπό επιτήρηση», σηματοδοτεί την κατεύθυνση των εξελίξεων³. «Στις 20 Σεπτέμβρη [2001] εξαγγέλθηκε στο Κογκρέσο των ΗΠΑ το τέλος της ανεξαρτησίας των υπόλοιπων κρατών χωρίς καμιά εξαίρεση»⁴. Η πρόκληση είναι ορατή σε κάθε εχέφρονα άνθρωπο.

Σημειώσεις

1. Για το ιστορικό των βάσεων των ΗΠΑ στην Ελλάδα, βλ. Κ. Μαφδά, *Η Ελλάδα στα δίχτυα των Βάσεων*, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1992.

2. Δεν ήταν καθόλου τυχαία, εξάλλου, η δήλωση του προέδρου Μπουρς, ο οποίος, αναφερόμενος στην ανάγκη σύλληψης του μπιν Λάντεν, είτε στην ουσία ότι οι ΗΠΑ θα χρησιμοποιήσουν τις μεθόδους της «άγριας Δύσης», σηματοδοτώντας έτσι τη νέα αντίληψη για το διεθνές δίκαιο του ισχυρού (βλ. εφημ. *Τα Νέα*, 18/9/2001). Άλλωστε, ο Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι, επί χρόνια μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΠΑ, χρησιμοποίησε κινικά, πριν από πολλούς άλλους, τον όρο αυτοκρατορία, για να εκφράσει τις επιδιώξεις των ΗΠΑ (βλ. Z. Brzezinski, *Η μεγάλη σκακιέ-*

ρα, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1998, και του ίδιου, *Η γεωστρατηγική τριάδα*, εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2002). Με τον ίδιο τρόπο τοποθετήθηκε ο γνωστός ιστορικός και διευθυντής του Τμήματος Διεθνούς Ασφάλειας του πανεπιστημίου Γέιλ, Πολ Κένεντι, σε πρόσφατο άρθρο του στους *Financial Times*, που αναδημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Καθημερινή* στις 10/2/2002.

3. Βλ. εφημ. *Καθημερινή* 10/2/2002.

4. Βλ. ομιλία του Φιδέλ Κάστρο στο «Ανοιχτό βήμα της Επανάστασης» στις 29/9/2001, περ. *Ελληνοκοινοβανικά Νέα*, τευχ. 65 (2001), σ. 6.